

Особливості дослідження історичних автомобілів як культурних цінностей, що мають історичне та наукове значення

Сергій Платовський

судовий експерт лабораторії психологічних, мистецтвознавчих та інших видів досліджень, Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Одеса, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0009-0006-1957-4946>, e-mail: rabotaondise@gmail.com

Розглянуто специфічні аспекти проведення судової мистецтвознавчої експертизи колісних транспортних засобів, які визнаються культурними цінностями з історичним та науковим значенням. Приділено увагу врахуванню європейського досвіду у сфері дослідження та збереження історичних транспортних засобів.

Ключові слова: історичний автомобіль; культурна спадщина; культурні цінності; предмети колекціонування.

Peculiarities of Examining Historic Automobiles as Cultural Assets of Historical and Scientific Significance

Serhii Platovskyi

The theses examine specific aspects of conducting forensic art expertise of wheeled vehicles recognized as cultural assets of historical and scientific value. Special attention is given to incorporating European experience in the research and preservation of historic vehicles.

Keywords: historic automobile; cultural heritage; cultural assets; collectibles items.

В Україні дотепер не сформовано чіткого правового підґрунтя для сфери дослідження, зберігання та колекціонування історичних автомобілів. У чинному законодавстві, зокрема в Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», відсутнє пряме визначення історичних транспортних засобів як культурних цінностей [1]. Законопроект «Про історичні транспортні засоби» (2019 р.) не був ухвалений [6], а чинна нормативна база, включно з «Інструкцією про порядок оформлення права на вивезення культурних цінностей», містить низку суперечностей, зокрема щодо поняття «значна історична цінність» [5].

Судова мистецтвознавча експертиза у цій сфері також залишається без належного методичного забезпечення. У зв'язку з відсутністю національних стандартів, доцільним є застосування міжнародного досвіду, зокрема документів FIVA (*Fédération Internationale des Véhicules Anciens*) [7], Туринської хартії [8], Конвенції ЮНЕСКО 1970 року щодо культурних цінностей, яка заклала основу для сучасного міжнародного підходу до їхнього визначення та захисту.

Атрибуція історичного транспорту проводиться із залученням фахівців-автотехніків, автотоварознавців або на підставі технічної документації, яку надає слідство (акти техогляду,

висновки експертів тощо). У процесі визначаються оригінальність транспортного засобу, відповідність його комплектації, час створення. На основі цих даних оцінюється відповідність об'єкта критеріям «історичного транспортного засобу» згідно з Технічним кодексом *FIVA*.

Історичний контекст об'єкта містить дані про створення, кількість збережених зразків, провенанс — зокрема, участь у виставках, фестивалях, належність видатним особам або зв'язок з історичними подіями. Окрему категорію складають зразки, які виготовлені на сучасному етапі, але взяли участь у відомих спортивних змаганнях, екіпажі яких посіли призиви місця, тощо.

Досліджується антикварний ринок, щоб визначити ступінь рідкісності об'єкта, що є одним із ключових критеріїв для визнання його культурною цінністю.

Визначення культурної цінності об'єкта здійснюється за низкою критеріїв: історичне значення (зв'язок із суспільно важливими подіями, наукою, культурою, діяльністю видатних постатей) та наукове значення (як джерела з історії техніки). Окрім того, приналежність транспортного засобу до музейної або приватної колекції також може бути підставою для визнання його культурною цінністю.

Згідно з Туринською хартією, історичні транспортні засоби, які мають вік понад 30 років, збережені в автентичному стані та не використовуються як засіб щоденного пересування, є об'єктами культурної спадщини. Вони відповідають вітчизняному ви-

значенню культурних цінностей як об'єктів матеріальної культури, що підлягають збереженню й охороні. Недотримання норм Туринської хартії та міжнародних рекомендацій, зокрема ЮНЕСКО, веде до втрати унікальних зразків історичного транспорту. Відомі випадки незаконного вивезення таких авто з України в іноземні приватні та державні колекції.

Не кожен старий автомобіль є культурною цінністю. Багато радянських моделей, незважаючи на вік, не мають історичної або наукової цінності. Водночас рідкісні іноземні транспортні засоби заслуговують на ретельне вивчення. Потрібне комплексне, неупереджене дослідження з урахуванням усіх зазначених вище критеріїв.

Загальна теорія оцінювання майна розглядає три можливих підходи до оцінки його вартості: витратний, порівняльний і прибутковий. У міжнародних стандартах, а також національних нормативних документах України, під час оцінювання рухомих культурних цінностей рекомендовано застосовувати два підходи — витратний і порівняльний. Визначення вартості історичного транспортного засобу доцільно здійснювати шляхом аналізу антикварного ринку предметів колекціонування методом прямого порівняння, а за витратним підходом — методом переносу вартості витрат. Застосовуючи метод переносу вартості витрат, доцільно залучати дані перевірених сервісів розрахунку історичної інфляції, наприклад — «*Fxtor*», а також необхідно враховувати історичні зміни золотовалютної світової системи.

Функціональний і економічний зноси експертом-мистецтвознавцем не визначаються та для визначення вартості мають другорядне значення.

Міжнародними стандартами, а також національними нормативними документами України рекомендовано застосовувати під час оцінювання рухомих культурних цінностей порівняльний, або ринковий підхід. Порівняльний підхід базується на ідеї вивчення продажів на відкритому ринку речей, аналогічних об'єкту оцінки. На думку відомих оцінювачів, для складання кваліфікованої думки про предмет, практикуючий оцінювач зобов'язаний цікавитися цифрами вар-

тостей, що фігурують на будь-якому з трьох типів антикварних («блошині»; «предметні ринки колекціонерів»; «торги дорогих аукціонів» тощо) ринків. Під час застосування порівняльного підходу вважається, що всі об'єкти оцінювання є автентичними.

Поки відсутні чіткі норми щодо визначення та оцінювання історичних автомобілів як культурних цінностей, експерту-мистецтвознавцю доцільно орієнтуватися на міжнародні стандарти та практики (FIVA, Туринська хартія, документи ЮНЕСКО), а оцінювання вартості здійснювати переважно порівняльним і витратним підходами.

Перелік джерел посилання

1. Про вивезення, ввезення, та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 р. № 1068-XIV (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення 01.04.2025).
3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Конвенція ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14.11.1970 р. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384224> (дата звернення: 01.04.2025).
5. Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України : затв. наказ. Мінкультури України від 22.04.2002 р. № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-02#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
6. Про історичні транспортні засоби : проект закону України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63103 (дата звернення: 01.04.2025).
7. FIVA International Technical Code 2020. URL: https://fiva.org/wp-content/uploads/2022/05/FIVA_Ref_TC03.2020.Tech_Code_Fin_Copy_V2.pdf (дата звернення: 01.04.2025).
8. The Turin Charter Fédération Internationale des Véhicules Anciens. URL: <https://fiva.org/download/charter-of-turin-english-version/> (дата звернення: 01.04.2025).